

EKONOMİ POLİTİK

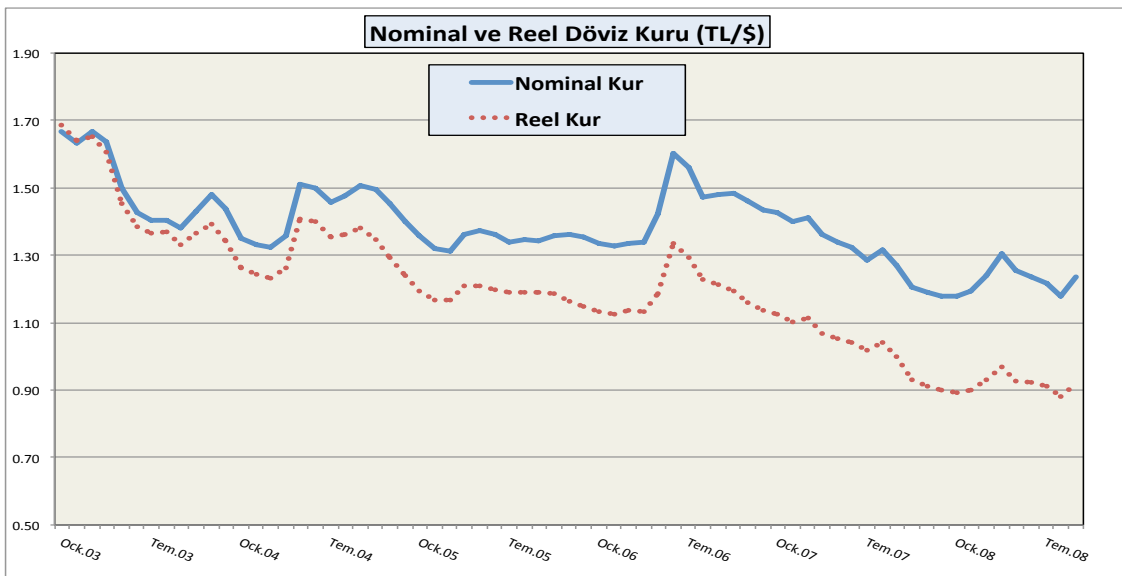
Türkiye'nin Dolar ile Serüveni

Erinç Yeldan, 7 Aralık 2016

Amerikan dolarının TL karşısındaki fiyatı 3.50'ye değin yükseldi. Doların fiyatındaki bu hızlı artışın yaratacağı maliyet baskısı ve ekonomik tahribat karşısında ekonomi idaresinin şu ana değin önermiş olduğu tedbirler, “*yastık altındaki dövizlerinizi bozdurun*” türünden vatanperverlik duygularının, ya da “*faizleri düşürmekten başka çare yok*” gibi iktisat biliminin temel mantığına aykırı önerilerin ötesine geçemiyor.

Döviz kuru, kuşkusuz, bir ekonomideki en önemli makroekonomik fiyatların başında geliyor. Döviz kurunun “dengesinin” ne olduğu ve nasıl oluşacağı soruları yıllardır iktisat dünyasını meşgul etmekte. Tam olarak kesin bir hüküm içermemekle birlikte, dövizin fiyatının uzun dönemde ülkeler arasındaki enflasyon farklarından arındırılmış *reel değerinin*, “döviz dengesi” olarak algılanabileceği konusunda genel bir görüş birliği olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, iktisat bilimde “satın alma gücü paritesi” diye tanımlanan söz konusu *reel* döviz fiyatı, Türkiye ekonomisinde döviz piyasalarındaki dengesizliklerin de doğrudan yansımaları vermektedir.

Bugünkü yazımızda da söz konusu tanımdan hareketle “bu noktaya nasıl geldik?” sorusuna yanıt vermeye çalışacağız. Öncelikle, 2001 krizi sonrasında başlayarak, küresel krizin patlak verdiği 2008 Eylül'üne değin Amerikan dolarının TL karşısında piyasada gözlenen fiyatıyla enflasyondan arındırılmış reel fiyatına bakalım. Aşağıdaki şekilde bu serüveni aylar itibariyle izlemekteyiz.

Kaynak: TCMB veri dağıtım sistemi, evds ve TÜİK.

Veriler bize 2003 başında doların fiyatının 1.70TL olduğunu; 2005'e değin genelde dalgalı bir seyir izlendiğini; ancak özellikle 2006 yılı ortasından başlayarak gerek piyasada gözlenmiş bulunan güncel fiyatının, gerekse enflasyon farklarından arındırılmış reel fiyatının hızla gerilemeye başladığını görebiliyoruz. Öyle ki küresel krizin başlangıcı olan 2008 Eylül'üne ulaşıldığında 1 Amerikan dolarının *reel fiyatının* 90 kuruşa kadar gerilemiş olduğunu hesaplıyoruz. Bunun anlamı şu: *2008 Eylül'ünde Türkiye ekonomisinde doların fiyatı 2003'e görece olarak yarı yarıya daha ucuzdu.*

Dövizin fiyatındaki bu olağanüstü ucuzluk dönemi ekonomi idaresi tarafından coşkuyla karşılanan bir gelişme idi. Zira dövizin bu denli ucuzlaması bir yandan Merkez Bankası'na ithalat maliyetlerinin düşürülmesi sayesinde enflasyonu kontrol altına alma olanağı vermekte; bir yandan da AKP ekonomi idaresine döviz bazında yaşanan büyümenin gerçekte olduğunun kat be kat üstünde olarak propagandasının yapılmasına olanak sağlamaktaydı.

“Enflasyon hedeflemesi”; “çağdaş merkez bankacılığı”, “yatırımcı güveni” gibi cilalı sözler ardına gizlenen gerçekler ise bambaşka idi. Öncelikle, dövizin fiyatında yaşanan bu olağandışı ucuzlama ithalatı özendirilmekte ve ulusal ekonominin yatay ve dikey bağlantılarını parçalayarak, ithalat girdilerine aşırı bağımlı kılınmasına neden olmaktadır. Üretim sürecinde ithalat girdilerine olan aşırı bağımlılık, dövizin fiyatı ucuz olduğu sürece ekonomide yapay bir canlılık yarattı. Ancak bu canlılığın bedeli ulusal sanayinin milli gelir içerisindeki payının hızla gerilemesi anlamına gelmekteydi. Öyle ki 2003 yılında milli gelirin yüzde 25'i düzeyinde olan sanayi üretiminin payı, 2008'e gelindiğinde yüzde 16'nın altına gerilemiş idi.

Dövizin ucuzluğu bir yandan da tüketim talebini kamçılıyarak ulusal tasarrufların gerilemesi anlamına gelmekteydi. Söz konusu dönemde tasarrufların milli gelire oranı yüzde 22'den yüzde 15'e geriliyor, bu da cari işlemler açığı diye anılan dış açığı kontrolsüz bir biçimde yükseltiyordu.

Sanayisizleşen ve tasarrufları çökertilen ulusal ekonominin tek çıkış yolu sürekli dış borçlanma idi. Dış borçlar 2003'ten 2008'e 129 milyar dolardan, 281 milyar dolara fırlarken ekonomide yatırım öncelikleri sanayi, ve genel olarak reel ekonomik faaliyetlerden, inşaat sektörüne ve spekülasyon finansal aktivitelere yönlendiriliyordu.

2008 krizi ve sonrasında Türkiye ekonomisinde yaşananlar artık 2003 sonrası dönemdeki ucuz dövizle dayalı hormonlu büyüme sürecinin sonuna ulaşıldığını vurgulamaktadır. Türkiye'de neredeyse 15 senedir “güçlü ekonomiye geçiş” ve “yeni Türkiye” masallarıyla uygulanmakta olan hayal dünyası çökmüştür. Üretkenlik kazanımlarının gerilemekte olduğu sanayisizleşen ve tasarruf üretmeyen dışa bağımlı bir ekonomide, ne döviz piyasalarında, ne de sosyal ve hukuk alanlarında dengenin veya istikrarın sağlanması mümkün değildir.